ФОЛКЛОРНИ ЩРИХИ В ТРАНСГРАНИЧНИЯ РАЙОН ОБЛАСТИТЕ ХАСКОВО-ОДРИН

I-ва част

България и Турция освен обща граница имат и много допирни точки по отношение отбелязването на определени празници. Това е така, защото регионът е специфичен със своите културологични разбирания, свързани с битието и взаимоотношението между хората.

Убеждението, че човекът е част от един голям колектив, в който има своите отговорности, е основната философия в родовата общност. Днес, в 21 век, българите и турците възпроизвеждат традициите и обичаите на предците си със съзнанието, че са отговорни към миналото. Но спазването на традицията е и белег на отговорност към подрастващите. Всички празници учат на толерантност. Те са пример за отношение на по-младия човек към по-възрастния. Поведението му е продиктувано от обичта и уважението. Топлотата на родовия свят е жива, макар и погледната от дистанцията на времето.

Колкото и да е автентичен и запазен от вмешателствата на новото време, празникът има допирни точки с настоящето. Това е начинът на живот на предците ни и поради тази причина ние имаме отговорността да го запазим за поколенията в неговия автентичен вид.

С течение на времето обаче празниците се видоизменят именно поради разбиранията на хората в това настояще. Прибавят се нови елементи, продиктувани от промените, премахват се други. Най-голямата трудност произлиза от факта, че лексиката от миналото в много голяма част е архаизирана и като такава тя е трудно се за разбиране от широката аудитория. Няма смисъл самодеецът да възпроизвежда даден празник с неговата автентичност, ако никой не разбира за какво става въпрос. И тук е голямата отговорност на хореографа, а и на самите самодейци - да запазят автентичното, но и да го направят достъпно.

Тъжният факт е, че голяма част от традициите и обичаите умират с последните останали хора, които са ги спазвали. Но има и оптимизъм, защото е видна

Проект „Съвместна мрежа за общи традиции и обичаи в трансграничната зона“, CB005.1.23.033, е съфинансиран от Европейския съюз чрез Програмата ИНТЕРРЕГ-ИПП за ТГС България-Турция.

приемствеността. Сред участниците в проекта има много млади хора, които възпроизвеждат традицията и я изживяват със сърцето си.

И в България, и в съседна Турция акцентът е един - човекът е в хармония със себе си и света. Поради тази причина той празнува, благодарейки за начина, по който живее и за вярата в бъдещето.

Екипът на проекта, от българска страна, решава, че именно различието обединява, защото част от празниците са твърде близки, но дори и тогава те носят своята индивидуалност. Самодейците имат голямата отговорност и да съхранят миналото чрез фолклора, но и да оставят своя неповторим отпечатък. Човекът не е само брънка от веригата на съхраняването и препредаването. Той оставя своя отпечатък за поколенията, защото е изпълнил родовия си и общочовешки дълг да бъде в основата на приемствеността.

Когато програмата за кандидатстване е отворена, екип от читалищата „Нов път 2011“ и „Искра 1926“ решава да осъществи идеята си да покани партньор от турска страна, с когото могат да реализират този проект и да създадат една нова добра практика. Има много предизвикателства, свързани с чисто технологичното време за подготовка, с намирането на общата концепция, с това, че трябва дейностите да спомагат за развиване на културния обмен.

Макар че България и Турция са съседки, всяка от страните не познава фолклора на другата в нужната дълбочина. Оказва се, че от двете страни на границата хората отбелязват по идентичен или почти сходен начин определени празници, но не знаят това. Но освен със запознаване с фолклора на другия, като основна цел е поставена и да се направят общи мероприятия, в които български и турски самодейци да представят заедно български и турски сходни обичаи.

Желателно да се представи дори и спецификата на съответното населено място, което е сложило своя отпечатък върху това народно творчество. Но редом с визуализирането пред широката публика на сходни по своята насоченост празници, трябва да се посочат и различията. Те разкриват важни моменти от развитието на региона. Свързани са с неговия поминък в миналото.

Проект „Съвместна мрежа за общи традиции и обичаи в трансграничната зона“, CB005.1.23.033, е съфинансиран от Европейския съюз чрез Програмата ИНТЕРРЕГ-ИПП за ТГС България-Турция.

Проектът сам по себе си е голяма отговорност, защото идеята е в една диалогична и хармонична среда да се акцентира на елементите на индивидуалното, но и на общото. За да се направи съпоставка между фолклора, характерен за района на Димитровград и на Мерич, трябва детайлно да се познава фолклора на този регион. Да, идентичното или близкото отбелязване на определени празници е факт, но е важно да се даде отговор на въпроса какво е накарало тези съседни страни да имат идентичен начин на отбелязване. Кои са процесите, довели до подобно отбелязване. В този смисъл е нужен ретроспективен поглед назад, във времето.

Българите имат празничен календар, който е цикличен. Годината започва символно с очаквания за берекет, здраве, късмет и щастие. Отбелязват се много празници, които олицетворяват вярата в красивото и доброто. Но те под някаква форма са свързани и с вярата на българина земеделец, че трябва да извършва определени дейности в определено време, за да може да получава божията благодат. Изпълняването на тези дейности е почти сакрализирано.

Мюсюлманският празничен календар е изграден на лунния цикъл. Затова всяка следваща година празниците променят настъпването си с 11 дни напред. Не са фиксирани като точна дата. Централно място в тази система заемат двата празника, които имат едномесечен пост-Рамазан и Курбан.

Днес, погледнато от дистанцията на времето, подобно обвързване между празника и делника е невъзможно, с оглед на съвсем различния ни бит и на прогреса. Но връщането назад, в топлия родов свят, е много потребно, защото се докосваме до едно романтично време. Виждаме колко добри хора са били дедите ни, как са спазвали родовите ценности. Съхраняваме паметта им за поколенията.

Регионът имат изключително богат фолклор. Трудно е всичко да бъде онагледено, затова на базата на изследване ще се търсят допирни точки, за да бъдат представени пред широката аудитория. При написването на проекта се акцентира на определени празници, но в хода на изпълняването могат да се набележат и други.

Годината и при българите, и при турците започва символно с очаквания за берекет, здраве, късмет и щастие. Минава през много празници, които олицетворяват вярата в красивото и доброто. Разбира се, това, че в България и Турция основните

Проект „Съвместна мрежа за общи традиции и обичаи в трансграничната зона“, CB005.1.23.033, е съфинансиран от Европейския съюз чрез Програмата ИНТЕРРЕГ-ИПП за ТГС България-Турция.

религии са различни и въпреки това се откриват прилики в празнуването, е нещо още по-ценно.

Трябва да се отбележи, че основният лайтмотив в тези вярвания, традиции и обичаи е отношението към света, тоест към другите. Човекът иска да бъде щастлив и ясно съзнава, че личното щастие не трябва да ощетява останалите. И във фолклора на българите, и в този на турците се акцентира на взаимоуважението, на толерантността, на милосърдието и щедростта. Това са празници, в които душата тържествува, благодарна за всички онези блага, които висшата сила й е отредила.

Но има и символно отбелязване на мъката, която човекът понася. Тъжни обреди, които оказват уважение на мъртвите, защото според фолклорните календари човекът е неотменно свързан с тях. Отношението към мъртвите е своеобразно продължение на чувствата към тях приживе.

Празниците са огледало на душата на човека с нейните скърби и радости. Затова те са силна връзка с миналото. Когато човек изгуби тази връзка, той е като дърво без корен. Ето това е една народна мъдрост, която разкрива какво са мислели предците ни за миналото и защо са спазвали всички ритуали, сакрализирани във времето. В тези ритуали човекът отваря дома си за другите, приема ги като част от семейството си, дава им от храната си, пожелава здраве и щастие.

И в двете страни празниците са насочени към общността. Изказват благопожелания за другите. Колективът се стреми да запази индивидуалността на човека, но и да го извиси.

В много български и турски песни се говори за това как девойката се отличава с красотата си от другите, но колективът й се възхищава. Няма завист сред хората. И при българите, и при турците външната красота се превръща в огледало на нравствената. Красивият човек получава уважението и възхищението на колектива, но той също има своите отговорности - да бъде за пример, за да възпитава.

Такова е признатото превъзходство на мъжа, който олицетворява героичното, но би могъл да бъде и пример за стоицизъм и мъжество, борещ се с настоящето. Отделните персонажи, които са обект на фолклорното творчество от страна на мъжете и жените пак са част от този колектив и олицетворяват неговите разбирания за пълноценно съществуване.

Проект „Съвместна мрежа за общи традиции и обичаи в трансграничната зона“, CB005.1.23.033, е съфинансиран от Европейския съюз чрез Програмата ИНТЕРРЕГ-ИПП за ТГС България-Турция.

Независимо от своята вяра българите и турците изповядват една философия на човеколюбие и поради тази причина те имат много допирни точки не само във видимата страна на празничното отбелязване, но и като усещане за достойнство и чест, като поведение спрямо по-възрастните и по-младите. Те са тези, които имат своите отговорности в колектива, защото са проводник на установения морал на взаимно уважение. Личността се превръща в събирателен образ на положителните страни на другите, тя е огледало на колективните разбирания, на хуманното.

Затова и идеята на проекта е да подаде ръка на другия, от другата страна на границата, който всъщност е толкова близък със своята човещина и толерантност към този колектив. Обичаите и вярванията са част от едно разбиране, че хармоничните отношения се изграждат на базата на положителен пример и поради тази причина подрастващият винаги трябва да вижда този пример. Затова и празниците, в голямата си част, са споделяни с колектива. Да, вярно, има и много ритуали, които се вършат в дома, но и при българите, и при турците човекът има нуждата да се събере с другите и да отбележи усещанията си за този ритуал.

Българските и турските партньори в своите разговори досега са убедени, че проектът не е епизодична проява, използвана на базата на открилата се възможност, а е една добра практика, която трябва да продължи. Фолклорът е огромна съкровищница. Затова дори и след приключването на проекта ще останат контактите. Ще се надгражда постигнатото. Всеки от партньорите, възпроизвеждайки танци, обичаи, вярвания на другия, ще обогати и своята култура. Един общ колектив, който е разделен от границата, но който е заедно с идеята да съзидава.

Освен фолклора, свързан с народопсихологията на всяка страна, има и специфика, характерна за самия регион. Важно е да се направи съпоставка на по-късен етап доколко даден празник кореспондира като идея с идентичен такъв от другата страна на границата. Приликите са видими и навярно в по-голямата си част се базират на идентичния живот на българите и турците в този регион.

Проектът ще се стреми да покаже различията, но и общото в регионалното отбелязване на празника.Той е задълбочен и многопластов, защото търси прилики и в националното отбелязване на празника, и в онази вариативност, която има в съответния

Проект „Съвместна мрежа за общи традиции и обичаи в трансграничната зона“, CB005.1.23.033, е съфинансиран от Европейския съюз чрез Програмата ИНТЕРРЕГ-ИПП за ТГС България-Турция.

регион. Всичко това е предпоставка за продължаването на взаимоотношенията дори след неговото завършване.

Нужно е да се направи много голямо и задълбочено изследване за празниците на другия и чак тогава да се търсят приликите между тях. Без да претендира за пълно обхващане на целия фолклор на двете страни, нещо, което е практически невъзможно, изследването трябва да се базира на фактология и именно поради тази причина е нужно време, за да се изберат онези обичаи, които българските и турските партньори ще възпроизведат заедно.

Важно е да се посочат най-видните прилики, но и в същото време да се върви към една анализиране и на други празници, в които има сходни елементи. При възможност е добре да се види какво се е случвало в хода на времето като фактология, тоест начините, по който българите и турците извършват тези ритуали, как са се променяли в този ход на времето и от какво са провокирани подобни промени. Доколко историческото, културното и политическото развитие са им повлияли.

Силно вярвам, че участниците в този проект от българска и турска страна ще бъдат удовлетворени, защото те ще имат възможността да се потопят в един приказен свят от емоции, който и им е много познат, и в същото време разкрива културата на другия.

Идеята в бъдещ период е да се онагледят спецификите във фолклора на двата региона, за да може да се види, че границата не разделя хората, защото те поддържат културни, икономически и политически контакти. Живеят с вярата, че културният обмен е необходим, защото той обогатява.

"Настоящата публикация е създадена в рамките на Проект No CB005.1.23.033 „Съвместна мрежа за общите традиции и обичаи в трансграничната зона", който се осъществява с финансовата подкрепа на Европейския съюз по Програма Интеррег - ИПП България -Турция 2014-2020. Отговорността за съдържанието на публикацията се носи от Народно читалище "Нов път 2011" и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган."